

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ

ВЫДААННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 13 (5344)
Аўторак,
5 лютага
2002 года
Кошт
у розніцу —
120 руб.

З пасяджэння калегіі Міністэрства адукацыі

Больш самастойнасці, але больш і адказнасці

Калегія Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь разгледзела на сваім пасяджэнні вынікі дзейнасці міністэрства ў 2001 годзе і задачы на 2002 год. З дакладам выступіў Міністр адукацыі П.І.Брыгдзін.

У мінулым годзе, сказаў Пётр Іванавіч, асабліва ўвага ўдзялялася павышэнню якасці адукацыі. Адна з умоў такога павышэння — ўдасканаленне зместу і вучэбна-метадычнага забеспячэння.

Завярджаны дзяржаўны стандарт "Дашкольнай адукацыі. Гатоўнасць да школы", вядзючага распрацоўку камплекта вучэбных дапаможнікаў для дзяцей 5-гадовага ўзросту. Колькасць інтэграваных вучэбна-выхавальных устаноў "школы — дашчы сады" павялічылася на 62 адзінкі і складала 402. Дзейнічаюць 20 дашкольных цэнтраў развіцця дзяцей. На базе 506 дашкольных устаноў праходзіць эксперымент па новаму зместу і формам навучання. Расце колькасць інтэграваных груп для дзяцей з асаблівасцямі псіхфізічнага развіцця. Пачалося стварэнне дашкольных устаноў з пільмі рэжымам для дзяцей.

Па прапозіцыі ад 2002 года, плануецца адкрыць 9 дашкольных цэнтраў развіцця дзяцей, 52 школы-дашчы сады. Неабходна забяспечыць дапрацоўку стандартаў дашкольнай адукацыі, новых праграм і вучэбна-метадычных комплексаў.

У 2001-2002 годзе завяршаецца пераход чатырохгадовай пачатковай школы на новую структуру і змест адукацыі.

Падрыхтаваны праграмы і вучэбна-метадычныя комплексы па ўсіх прадметах вучэбнага плана для IV класаў, праграмы для V класаў, апрацаваны падручнікі для V і VI класаў дзясцігадовай базавай школы. Далеішая развіццё атрымае сістэма дыферэнцыраванага навучання, якой ахоплена сёння 38 працэнтаў школ пачатковай адукацыі. У школах Глыбоцкага, Полацкага, Браслаўскага, Аршанскага раёнаў каля васьмідзесяці працэнтаў навучэнцаў ахоплены дыферэнцыраваным навучаннем.

Але ёсць і невырашаныя праблемы. Не распрацаваны змест адукацыі старэйшай (ліцэйскай) ступені школы. Праект вучэбнага плана ёсць, але неабходна яго эксперыментальна прывесці. Да пачатку вучэбнага года трэба дэталёва праналізаваць праграмы, вызначыць іх адзін аднаго, матэрыялы і дубіравання, звярнуўшы асаблівую ўвагу на пераважыць пачатковага, сярэдняга і старэйшага звання школы, узмяшчэнне міжнародных сувязяў. Непакоіць таксама існуючы разрыв у якасці адукацыі гарадскіх і сельскіх школ. Пакуль неглыбока, што тут знойдзены кардынальныя расхілы.

Сёння ў рэспубліцы больш 113 тысяч дзяцей з асаблівасцямі псіхфізічнага развіцця. У рамках стварэння сістэмы бесперапыннай адукацыі для гэтых дзяцей распрацаваны новыя вучэбныя планы для спецыяльных агульнаадукацыйных устаноў, вызначаны змест спецыяльнай пачатковай школьнай адукацыі.

Развіццё адукацыі сумеснае навучанне такіх дзяцей з іх здаровымі ровеснікамі, стварэння цэнтраў карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі. Аднак і ў гэтай сферы існуе шэраг праблем. Не праводзілася работа па стварэнню сістэмы ранняга выяўлення парушэнняў у развіццё дзяцей ад нараджэння да трох гадоў. Прадас інтэграцыі да цэляправяднага су і не стаў цэласным, які б ахапіў перыяды перадшкольнага, дашкольнага і школьнага развіцця.

тады работы з бацькамі, хаця з боку міністэрства, органаў адукацыі ў рэгіёнах ёсць і жаданне, і старанне.

Летась створана 26 сацыяльна-педагагічных цэнтраў і 65 дзіцячых сацыяльных прытулкаў. Рана вызначалася дзяцінае сем'я, многае робіцца па прапозіцыі спецыяльнага сіроцтва, па ўладкаванні дзяцей-сірот у прыёмныя сем'і. Гэта дазваляе прыпыніць рост сацыяльнага сіроцтва. Колькасць злучынаў сярод непалапеліх скарацілася на 15,8 працэнта, колькасць удзельнікаў — на 21,3 працэнта.

Неабходна і далей развіваць інстытут сацыяльных педагогаў і педдагогаў-псіхалагаў, сістэму сацыяльна-педагагічных устаноў і аховы дзяцінства, сямейныя формы ўладкавання на выхаванне дзяцей-сірот, карэктным чынам палепшыць падрыхтоўку моладзі да сямейнага жыцця. Жадае лепшага работа пазашкольных устаноў пры бесспрэчным багатым вопыце многіх з іх.

Найбольш балючымі былі летась і застаюцца сёння праблемы з фінансаваннем сістэмы адукацыі. Дзяржава робіць усё, каб падтрымаць яе на ўзроўні, забяспечыць належнае функцыянаванне і развіццё. У 2001 годзе планавыя расходы на адукацыю былі вызначаны ў памеры 6,2 працэнта ад валавага ўнутранага прадукту без уліку капітальных укладанняў.

Ёсць усе падставы разлічваць на пэўную стабільнасць фінансавання ў далейшым. У новай рэдакцыі Закона аб адукацыі, замяшчаныя натарыя гарантыі бюджэтнага фінансавання галіны. Але варта памяць, што ўжо сёння адна з самых важных частак бюджэту (каля 20 працэнтаў) ідзе на ўтрыманне і развіццё адукацыі. Таму неабходна вучыцца зарабляць грошы, выкарыстоўваць вольны патэнцыял навукі ВУН, магчымасці ўстаноў адукацыі, гатоўнасць арганізацый і грамадзян укладваць сродкі ў адукацыйную сферу.

Існуючы ўзровень фінансавання забяспечвае расходы на зарплату, трансфарты, насленніцтва, стыпендыі, пенсіі, дапамогі, прадукты харчавання, на якія ў структуры бюджэту прыходзіцца больш як 75 працэнтаў усяй сумы.

Фінансавы год сёлета складаецца няпроста, але міністр выказаў надзею, што леташнія даўгі будуць пагашаны бюджэтам, а новыя не ўзрасцуду да катастрофічных памераў.

Фінансавы стан сферы адукацыі ў многім будзе вызначана тым, як пройдзе рэалізацыя сеткі устаноў, якое атрымае развіццё пазашкольнай дзейнасці. Жывы водку ў зале выклікалі словы дакладчыка па задачах стварэння прававой базы для пазашкольнай дзейнасці. Адсутнасць яе не дазваляе ў многім сёння краіну самастойна зарабляць сродкі, нават маючы вялікае жаданне і ўмовы. Увогуле ж даныя сведчаць аб зніжэнні тэмпаў росту даходаў ад рэалізацыі платных адукацыйных паслуг. Важнейшым напрамкам дзейнасці заклікана стаць навукова і інвацыійна-вытворчая дзейнасць.

Аплата працы работнікаў сферы ў мінулым годзе выглядала наступным чынам.

Сярэднямесячная зарплата складала 101,3 тысячы рублёў, або 68,3 працэнта ад сярэдняй зарплаты ў прамысловасці. Сярэднямесячная зарплата педработнікаў (за выключэннем педагогаў-выкладчыкаў складала) была 114,4 тысячы рублёў, або 77,1 працэнт ад сярэднямесячнай у прамысловасці, настаўнікаў — 118,8 тыс.рублёў, або 80,1 працэнт.

Па-ранейшаму застаецца нізкім узровень зарплат маладых спецыя-

ялістаў. Так, стаўка маладога настаўніка-выпускніка з улікам павышэння за стаж работы па спецыяльнасці складала ў снежні 2001 года крыху больш 60 тысяч рублёў.

Міністэрства адукацыі распрацавала прапановы па ўдасканаленню аплаты працы і будзе іх адстойваць. У перспектыве плануецца ўвесці штатна-акладную сістэму аплаты працы настаўнікаў школ і выкладчыкаў сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, што дазволіць павысіць узровень арганізацыі працы, дысцыпліны і адказнасці педагогаў, а таксама ўстанавіць залежнасць узроўню зарплат ад вынікаў дзейнасці.

Сваёй вырашэння пастаўленай праблемы абласнага падрыхтоўкі кадраў з улікам дамаграфічнай сітуацыі, прагназавання развіцця агульнаадукацыйнай і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, што дазволіць павысіць узровень арганізацыі працы, дысцыпліны і адказнасці педагогаў, а таксама ўстанавіць залежнасць узроўню зарплат ад вынікаў дзейнасці.

Марудна мяняецца структура падрыхтоўкі кадраў для школы ў сувязі са змяненнем у дамаграфічнай сітуацыі. Неабходна свесчасова разгледзець і вырашыць пытанні, звязаныя з расстаноўкай і выкарыстаннем педагогаў, якія працуюць у пачатковых класах.

У прафесійна-тэхнічных навучальных установах змяняецца колькасць выкладчыкаў спецыяльных і агульна-прафесійных прадметаў з вышэйшай прафесійна-педагагічнай адукацыяй. Узмацніўся адток найбольш кваліфікаваных майстроў вытворчага навучання.

Доля педагогічных работнікаў пенсійнага і перапенсійнага ўзросту дасягнула 16,8 працэнта. Неабходна тэндэнцыя старэння педагогічных кадраў і ў сістэме сярэдняй спецыяльнай адукацыі.

Прыпынілася развіццё кадравага патэнцыялу ў вышэйшай школе. У апошнія гады назіраецца тэндэнцыя да змяншэння колькасці кандыдатаў навуц. Колькасць дактароў навуц — 5,36 працэнта, а пэтрэбна не менш 10 працэнтаў.

Краўніцтва ВУН і навуковых устаноў не ў поўнай меры ўсведамляе, што ж адбываецца. Так, у 2001 годзе не выкананы план прыёму ў аспірантуру ў дзесяці падведмасных арганізацыях, у дактарантуры — ва ўсіх установах. Нізка эфектыўнасць работы аспірантуры і дактарантуры. Летась завяршыў навучанне з абаронай кандыдацкай і пэтрэсійнага (6 працэнта), колькасць выпускнікоў дактарантуры — 22 чалавекі, у тым ліку з абаронай — 6 чалавек.

Для кардынальнага паляпшэння падрыхтоўкі навуковых кадраў, на думку міністра неабходна стварыць адзіную сістэму падрыхтоўкі кадраў вышэйшай кваліфікацыі: "ВУН — аспірантура — дактарантура", забяспечыць матэрыяльнымі адбор талентаў ва ўсё рэгіёны.

Вышэйшавыкладчыцкіх палажэнні абмёркваліся ў спрэчку па дакладу. Па разглядаемому пытанню прынята пастанова калегіі.

У рабоце калегіі прынялі ўдзел намеснік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — начальнік галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Аміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь І.А.Карэнька, намеснік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь У.Н.Дражын.

Адам МАРКЕВІЧ.

Вучань Гомельскага гарадскога ліцэя №1 Яўген Міроцін на нядаўнім ушанаванні таленавітай моладзі абласнога цэнтры быў удастоены яшчэ адной "Нікі". Гэтая статуэтка — прыз Гомельскага гарадскога ліцэя таленавітай моладзі. Раней Яўген быў ганараваны "Нікі" ў намінацыі "Прадметная алімпіада", а цяпер адзначаны за актыўны ўдзел у гульні "Што? Дзе? Калі?" у раздзеле "Інтэлектуальны гульні".

НА ЗДЫМКУ: Яўген Міроцін са сваімі ўзнагародамі.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Выставы

Усе кнігі ў госці да нас

З 12 па 15 лютага 2002 г. у Мінску ў Нацыянальным выставачным цэнтры "БелЭКСПА" (вул. Я.Купалы, 27) абудуецца буйны кніжны форум — Беларускае кніжнае выставачна-кірмаш (БЕКВ-2002), фундаатарам якой з'яўляюцца Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і грамадства аб'яднанне "Беларуская асацыяцыя кнігавыдаўцоў і кнігарастваў кнігавыдаўцоў".

Па традыцыі ў кірмашу ўвозьмуць удзел вядучыя беларускія і замежныя выдавецтвы, паліграфічныя і кнігагандлёвыя прадпрыемствы, якія прадставяць сваю друкаваную прадукцыю на суд, як прафесійна-кніжны апарат, так і самага шырокага кола чытачоў, спецыялістаў, многіх знаўцаў і аматараў кнігі.

Экспанаты кірмашу аб'яцуюць быць прыгожымі і разнастайнымі: і па тэматыцы, і мастацкім афармленні, і паліграфічным выкананні; задаволяць розныя інтарэсы і густы наведвальнікаў. Удзельнікі кірмашу прадставяць уявзе публіцы ўвесь спектр кніжнай прадукцыі, выпушчанай у апошнія гады.

Гэта ўнікальныя энцыклапедычныя і даведкавыя выданні, навуковыя, навукова-папулярныя, выданні па пытаннях тэхнікі, эканомікі, дзяржавы і права, медыцыны, творы класічнай і сучаснай мастацкай літаратуры беларускіх, рускіх і замежных пісьменнікаў, фотакнігі, альбомы, прадукцыя выяўленчага мастацтва. Экспазіцыя Беларускай кніжнай выставы-кірмашу, як і заўсёды, будзе вызначана прадставіцтвам паказам дзіцячых вучэбных і метадычных і развіццёвай літаратуры — для дашкольнага, агульнай, пачатковай, сярэдняй і вышэйшай школы; кнігі па педагогіцы: энцыклапедыі, слоўнікі, даведнікі, падручнікі і вучэбныя дапаможнікі, географічныя карты і атласы, іншыя друкаваныя выданні.

Найбольш поўна прадставяць выпушчаную прадукцыю выдавецтваў выставы-кірмашу — беларускія кнігавыдаўцы. Асобны раздзел будзе прысвечаны кнігам-лаўрэатам 42-га Беларускага конкурсу "Мастацтва кнігі" па выданнях 2001 года выпуску.

Разгорнутыя экспазіцыі рыхтуюць кнігавыдаўцы Расіі, Украіны. Яны прадэманструюць кніжныя навіны сваіх выдавецтваў, многія з якіх спецыялізуюцца на выпуску дзіцячай і вучэбнай літаратуры. Удзельнікам і наведвальнікам кніжнага форуму будзе прадстаўлена таксама

магчымасць пазнаёміцца з кніжнымі экспанатамі Германіі і Францыі.

У рамках выставы-кірмашу абудуецца розныя культурныя мерапрыемствы: прэзентацыі кніг, сустрачкі з аўтарамі, выдаўцамі, мастакамі, ўзнагароджаным мастакоў-ілюстратараў кніг — пераможцаў 6-га Рэспубліканскага конкурсу "Мастак і кніга".

Арганізатары Беларускай кніжнай выставы-кірмашу чакаюць мінчан і гасцей сталіцы ў поўнай упэўненасці, што тут, на галоўнай кніжнай пляцоўцы рэспублікі, кожны зможа знайсці добрую, карысную, патрэбную кнігу, атрымае самую вычарпальную інфармацыю аб апошніх навінках кнігавыдання. Яны вельмі разлічваюць і на тое, што кірмаш збірае вялікую дзіцячую аўдыторыю, што не наведваюць вучні школ, каледжаў, гімназій са сваімі педагогамі, бацькамі, а таксама студэнты і выкладчыкі розных навучальных устаноў.

Дзёсныя свет кніг адкрые дзверы 13-14 лютага 2002 г. — з 10.00 да 18.00, а 15 лютага — з 10.00 да 14.00.

І яшчэ: звяртаем увагу, што для арганізаваных груп вучняў, а таксама для дзяцей да 12 гадоў — уваход бясплатны.

Алена ШЫЦІК,

галоўны спецыяліст

Міністэрства інфармацыі

Рэспублікі Беларусь.

Дзяржаўнае пытанне

Каб Закон працаваў на настаўніка

31 снежня новы базавы Закон аб адукацыі быў прыняты Саветам Рэспублікі Нацыянальнага сходу краіны. З гэтай нагоды — наша размова са старэйшай Пастаяннай камісіяй Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе прафесарам І.В.КАТЯРГОВЫМ.

— Ігар Васільевіч, Вас можна павішаваць? Вы задаволены?

— Безумоўна. Хаця калі шчыра, я лічу, што гэта — прыняццё закона — можна было зрабіць месяц назад. І тады ўжо сёння ён быў бы падпісаны Прэзідэнтам краіны, і дакумент пачаў бы сваё жыццё. Аднак пакуль у дзяржаве ён не ўведзены. На працягу дзесяці гадоў яго павінен падпісаць А.Р. Лукашэнка.

— Вы ўпэўнены, што Прэзідэнт краіны гэты галоўны базавы закон нацыянальнай сістэмы адукацыі падпіша? Вы перакананы і лічыце, што выпрацаваны новы дакумент — гэта ідэальны варыянт?

— Так. Лічу, дэпутаты вельмі добра прапрацавалі. Аднак хаця пры гэтым падкрэсліваю, што наша праца над зместам і структурай новай рэдакцыі Закона аб адукацыі была вельмі няпростай. Работа ішла цяжка, асабліва на стадыі галасавання. Болей трох гадоў дакумент "хадзіў" па Палаце прадстаўнікоў пер-

інтарэсамі не толькі радавога настаўніка, тых трох мільёнаў чалавек, занятых непасрэдна ў сферы адукацыі, але і ўсіх грамадзян, кожнага з нас. Мы ставілі перад сабой мэта стварыць такі закон, каб ён працаваў у першую чаргу на пэўнае пэрыяду, каб пэўна-адукацыйную сістэму адукацыі на новыя якасны ўзровень. Наш канцэптыў — яе галоўны базавы дакумент. Ён павінен быць для работы на будучае для дэпутатаў, якія сёння працуюць ужо над законам аб вышэйшай школе, прафесійна-тэхнічнай адукацыі, навуцы, паслядыпломнай адукацыі і г.д.

— Гэтыя законы не будзе дубіраваць сябе? — Ні ў якім разе. Таму мы і скарацілі базавы дакумент амаль утрыя. Цалкам магчыма, што з цягам часу мы створым свой адукацыйны кодэкс, у які ўвойдуць усе канцэптыўныя, якія тычацца сферы адукацыі. Сёння канкрэтна пакуль пра гэта размова не ідзе. Але на перспектыву закладваю такую мяжу перад сабой ставім.

— Ігар Васільевіч, якая праблема ў сферы адукацыі сёння, на Ваш погляд, найбольш вострая?

— Безумоўна, фінансавая: заробатная плата настаўніку, забеспячэнне ўсёй сістэмы адукацыі матэрыяльнымі рэсурсамі. Мы дабіліся, каб зарплата настаўніка была прапісана асобным раздком у бюджэце. Цяпер мы зможам кантраляваць яе рост і дабівацца, каб яна павышалася. Лічба 10 працэнтаў ад унутранага валавага прадукту, закладзеная ў закон, куды ўваходзяць усе расходы на фінансаванне адукацыі — гэта вельмі важны аспект.

— Мы задаволены таксама, што змаглі дабіцца таго, каб колькасць месцаў у навучальных установах для студэнтаў за кошт бюджэту не памяншалася. Здолены да вучбы малады чалавек цяпер зможа быццам вучыцца колькі пажадае. І гэта здарова! Мы вырашылі пытанне ўзаемаадносін школы і канфесіі.

— Якім чынам?

— Мы пайшлі на кампраміс. На разумны кампраміс, падкрэсліваю. Нягледзячы на тое, што былі прапановы ўвогуле забараніць удзел канфесіі ў навучальных установах, працягвае працаваць і гэты "разреш" школу на часткі. Ра-шэнне ўсё ж прынята: даць магчымасць канфесіям прымаць удзел у выхаванні нашых дзяцей і з дазволу бацькоўскай грамадскасці. Сітуацыя ў краіне з падлеткамі і

За апошнюю чвэрць стагоддзя гэтая краіна прайшла шліх, на які іншым патрабавалася куды большы час. Калі яшчэ ў 1974 годзе Іспанія была ледзь не самай беднай краінай Еўропы з дыктатарскім рэжымам, то ў новае тысячагоддзе яна ўступіла паўнапраўным сябрам Еўрапейскага саюза з высокаразвітай эканомікай і трывалай дэмакратыяй. Найпрыгажэйшыя краіны, цёплае мора, магчымасць дакрануцца да багацейшай гісторыка-культурнай спадчыны зрабілі краіну сапраўднай турысцкай мекай (штогод Іспанію наведае больш за 60 мільёна чалавек). Многія еўрапейцы (у тым ліку з СНД і Балтыі) імкнучыся туды не толькі адпачыць, а і вучыцца ў мясцовых школах і ўніверсітэтах. Гэтакім спрыяюць як дастаткова высокі ўзровень адукацыі, так і тое, што іспанская мова з'яўляецца адной з самых распаўсюджаных у свеце. Сёння прадстаўляем чытачам "Настаўніцкай газеты" агляд сістэмы адукацыі гэтай краіны.

Зусім нядаўна, на працягу 1996–2000 гадоў, у Іспаніі была праведзена рэформа адукацыйнай сістэмы. У асноўным яна закранала пачатковую і сярэднюю школу. Што ж датычыцца вышэйшай адукацыі, то праца мець на ўвазе, што кожная БНУ ў краіне з'яўляецца ў значнай ступені аўтаномнай і мае права ўносіць свае (часам вельмі істотныя) змены ў праграмы і планы навучання.

На сённяшні дзень першым этапам адукацыйнай сістэмы з'яўляецца дзіцячая адукацыя (Educación Infantil). Яна падзяляецца на два цыклы: першы – да 3-х гадоў і другі – з 3 да 6 гадоў і з'яўляецца неабавязковай. Пачатковая адукацыя (Educación Primaria) пачынаецца з 6-гадовага ўзросту і падзяляецца на 3 цыклы (кожны па 2 гады). Гэтая адукацыя абавязковая для ўсіх і дае асновы ведаў па ўсіх прадметах.

Сярэдняя абавязковая адукацыя (Educación Secundaria Obligatoria) таксама падзяляецца на некалькі этапаў. Першы ахоплівае ўзрост 12–14 гадоў, другі – 14–16 гадоў і з'яўляецца апошнім звяном у базавай культурнай, сацыяльнай і тэхнічнай падрыхтоўцы.

У праграму сярэдняй школы ўваходзяць абавязковыя прадметы, такія, як іспанская мова і літаратура, замежныя мовы, вядоўныя ў латынскай мове; спецыяльныя (навучныя ахвярэння па выбары) – матэматыка, фізіка, хімія, географія, гісторыя, філасофія, маляванне, этыка і інш.

Пасля завяршэння сярэдняй адукацыі ў навучэнца ёсць магчымасць альбо вучыцца далей на атрыманне ступені бакалаўра, альбо працягваць адукацыю ў сярэдняй навуковай установе і атрымаць прафесійную падрыхтоўку. Можна і проста скончыць сваю адукацыю (без ступені і прафесіі), але шансаў знайсці добрую працу ў такім выпадку няма.

Сістэма прафесійна-тэхнічнай падрыхтоўкі ўключае 3-гадовыя прафесійна-тэхнічныя школы і прафесійна-тэхнічныя аддзяленні сярэдніх школ, што рыхтуюць у асноўным рабочых для прамысловасці. На іх базе працуюць 3–4-гадовыя прафесійна-тэхнічныя і камер-

таўляюцца магчымасць падрыхтоўкі для паступлення ва ўніверсітэт на прадметы гуманітарнага і асяцельнага цыклаў). Трэба таксама мець на ўвазе, што ў некаторых універсітэтах недастаткова падобнай двухгадовай падрыхтоўкі, і неабходна прайсці дадатковыя гадзавыя курсы (COU) – аналаг нашых падрыхтоўчых курсаў пры ўніверсітэтах. Яны арыентаваны на паступленне ў канкрэтную БНУ і на канкрэтнай спецыяльнасці. Звычайна COU неабходны для паступлення на медыцынскія і матэматычныя факультэты.

Першыя іспанскія вышэйшыя навукавыя ўстановы былі заснаваны ў далёкім сярэднявеччы. З буйнейшых, што дзейнічаюць і ў нашы дні, адначасна ўніверсітэты Мадрыда (заснаваны ў 1508 г.), Валенсіі (1510), Севільі (1502), Вальядоліда (1346), Гранады (1526). Сёння ў краіне больш як 30 універсітэтаў, з якіх каля 20 – дзяржаўныя. Ёсць і дзве каталіцкія БНУ – Саламанскі ўніверсітэт і ўніверсітэт Опус Дэ (у г. Сантандэр).

Праграмы вышэйшай адукацыі разлічаны на 3 цыклы: 1-ы – трохгадовы курс па фундаментальных навуках, выпускнікі якога атрымліваюць дыплом спецыяліста сярэдняга звяна, што дае права працягваць адукацыю; 2-ы – двухгадовы курс па прафесійнай падрыхтоўцы (дактарантура), тэрмін навучання на якім складае таксама два гады.

Вучэбны год у вышэйшых навукавых установах доўжыцца з кастрычніка па ліпені. У склад іспанскіх універсітэтаў уваходзяць 4 тыпы вучэбных падраздзяленняў. Першы – універсітэцкія факультэты (facultades universitarias), дзе вывучаюцца гуманітарныя тэарэтычныя дысцыпліны. Навучэнцы тут ахопліваюць 3 цыклы вышэйшай адукацыі. Вышэйшыя тэхнічныя вучылішчы (escuelas técnicas superiores) маюць тэхнічную арыентацыю і прапануюць таксама трохціклявую вышэйшую адукацыю. Універсітэцкія школы (escuelas universitarias) маюць пэўную прафесійную арыентацыю і здольны давесці студэнта толькі да першай ступені вышэйшай адукацыі. Універсітэцкія каледжы (colegios universitarios), таксама як і школы, ахвярэння адукацыю толькі

па праграмах першага ўзросту. Гэтая праграма, звычайна, аналагічная традыцыйным універсітэцкім і не даюць прафесійнай арыентацыі.

Перад паступленнем неабходна павердзіць школьны атэстат. Вызначэнне эквівалентнасці замежных дыпламаў знаходзіцца ў веданні іспанскага Міністэрства адукацыі. Таму для атрымання допуску на здачу ўступнага экзамену неабходна накіраваць адпаведны запят у Міністэрства і атрымаць станочы адказ.

Уступны экзамен ва ўніверсітэты ком-плексны, называецца "a e c i a e s p e c i a l i d a d". Уключае ў сябе як абавязковыя, так і прадметы на выбар, у за-

лежнасці ад профілю БНУ – гуманітарнай альбо тэхнічнай накіраванасці, а таксама комплексную частку па іспанскай мове (некалькі спецыяльна падрыхтаваных заданняў, у асноўным для замежных абітурыентаў). У выпадку, калі абітурыент мае дыплом аб зданні мовнага экзамену DELE (Diploma de Español como Lengua Extranjera / іспанская мова як замежная), то пры паступленні ва

універсітэт ён можа быць вызвалены ад задач мовнай часткі. Тым замежнікам, хто хоча трапіць у БНУ, трэба прадэманстраваць дастаткова высокі ўзровень валодання іспанскай мовай. У адваротным выпадку разлічана на станочы вынік не даводзіцца. Каб дапамагчы ў гэтым плане, некаторыя іспанскія ўніверсітэты практыкуюць мовныя курсы для абітурыентаў з замежных краін. Таму ж, хто пераводзіцца з айчынай БНУ ў іспанскую, мовны экзамен здаваць не абавязкова, дастаткова павердзіць прадметы па сістэме "creditos".

Атрымаўшы стыпендыю ў Іспаніі практычна незвычайна. БНУ там амаль што ніколі не аплываюць навучанне замежных студэнтаў. Кошт жа навучання ў дзяржаўнай вышэйшай навукавай установе – 700–1000 долараў ЗША ў год, у прыватнай дзявядзятка выкладзіць ад 3000 да 10000 долараў у год. У дзяржаўных універсітэтах, як правіла, кошт навучання ўключае ў сябе заняткі, наведванне сямі ўніверсітэцкіх бібліятэкаў (з невялікай платой выдача чытацкіх білет), камп'ютарамі, лабараторыямі, падручнікамі і вучэбнымі дапаможнікамі. Аплачаць дзявядзятка, калі гэта неабходна, дадатковыя заняткі па іспанскай. Групавай заняткі намахт таней за індывідуальныя. Кошт гадзіннага індывідуальнага ўрока прыкладна 17–20 долараў.

Выдаткі на харчаванне невялікія – у Іспаніі, у параўнанні з іншымі краінамі Заходняй Еўропы, ежа каштуе дастаткова танна. Абед (разам з напой) не шыкоўны (у розгарэ сярэдняга ўзросту будзе каштаваць дзесьці 7–12 долараў, калі харчавання з кулёнага ў крамах – будзе яшчэ таней).

Таксама параўнальна недарагое і прахаванне. Калі здачыма кватэру ў буйных гарадах, напрыклад, Мадрыдзе ці Барселоце, гэта абшэдыцца ў 350–400 долараў у годзе. Саламанка або Авіль – дзесьці 200–300 долараў у месяц.

У Іспаніі існуе свая ўласная сістэма кваліфікацыйных ступеняў, эквівалентная агульнаеўрапейскай – бакалаўру, магістру і доктару. Ступені бакалаўра раўназначныя 3 асноўным ступеням, якія атрымліваюць студэнты пасля завяршэння 1-га цыкла навучання:

"Arguitecto Tecnico" – ступень, якая прысуджаецца студэнтам, што навучаюцца толькі ў галіне архітэктуры; "Ingeniero Tecnico" – ступень, якую атрымліваюць студэнты тэхнічных спецыяльнасцей;

"Diplomado" – прысвойваецца студэнтам, што вучацца на ўсіх астатніх накірунках.

Ступені магістра адпавядае кваліфікацыя, якую можна атрымаць пасля заканчэння 2-га цыкла навучання. У залежнасці ад накірунку гэта можа быць:

Архітэктар ("Arquitecto")

Інжынер ("Ingeniero Superior")

Ліцэнзят ("Licenciado")

Ступені магістра-даследчыка ў Іспаніі звычайна адпавядаюць пэўнай (у залежнасці ад тэматыкі) кваліфікацыі – "Master", "Diplomado", "Experto" і г. д. Яны прысвойваюцца пасля завяршэння трэцяга цыкла навучання і вызначаюцца ўніверсітэтам, які арганізаваў гэты курс.

Ступені доктара ("Doctor") ў Іспаніі такая ж, як і ў большасці еўрапейскіх краін. Яе можна атрымаць, прайшоўшы трэці цыкл вышэйшай адукацыі. Для гэтага пасля двухгадовага навучання саіскаваць неабходна прадставіць падрыхтаваную дысертацыю на разгляд вучонага савета.

Тым, хто вырашыў ехаць на вучобу, патрэбна таксама ведаць некаторыя асаблівасці і ўмовы, неабходныя для атрымання дазволу на ўезд у краіну.

Іспанскае пасольства (у Маскве) патрабуе, каб усе дакументы падаваць непасрэдна той, хто хоча атрымаць візу. Колі касць дакументаў і сам працэс атрымання візы залежаць ад тэрміну вучобы.

Калі тэрмін менш за 30 дзён, то выдаецца турысцкая віза з правам на вучобу. Гэтая віза пасля тэрміну заканчэння яе дзеяння абавязвае вярнуцца на радзіму.

Кароткатэрміновая студэнцкая віза выдаецца ў выпадку, калі тэрмін знаходжання ў Іспаніі менш за 90 дзён; даўга-тэрміновая студэнцкая віза выдаецца, калі планы вучбы куды больш сур'ёзныя. У любым выпадку для атрымання кароткатэрміновай альбо доўгатэрміновай студэнцкай візы абавязкова патрабуецца запрашэнне ад вучэбнага цэнтру, складзенае ў адпаведнасці з устаноўленай формай, падаряджэнне аб залічэнні на курс з указаннем тыпу правыжання і курсу. Тым жа, хто хоча працягнуць навучанне ў Іспаніі, акрамя асноўнага пакета дакументаў неабходна таксама медыцынскае даведка, даведка аб адсутнасці судзімасці і дакументы аб аплаце курсу.

Перашпалачкова выдаецца віза на ўезд у Іспанію, якая сапраўдная на працягу 3-х месяцаў. За гэты час студэнту

неабходна падаць дакументы на від на жыхарства. У гэтым выпадку від на жыхарства прадаўжаецца на ўвесь тэрмін заняткаў.

Як ужо было сказана вышэй, адной з асноўных умоў для паступлення ў іспанскую БНУ з'яўляецца добрае валоданне іспанскай мовай, якое павінна быць пацверджана дакументальна г.зн. вынікам адпаведнага экзамену. Для гэтага каб не падваргаць сабе рызыцы пры здачы мовных заданняў непасрэдна ў БНУ, можна загадаць здаць DELE – экзамен устаноўленага ўзору на веданне іспанскай мовы як замежнай. Гэта адзіны экзамен, які прызнаюць Інстытут Сервантэса і Міністэрствам адукацыі Іспаніі. Дыплومی, якія выдаюцца па выніках яго здачы, сведчаць пра "эквівалент" гэтай замежнай граматнае валодання іспанскай мовай. Усяго такіх узростных тры – Inicial, Basico, Superior. Цэнтры прыёму экзаменаў размешчаны не толькі ў самой Іспаніі, але і ў 147 гарадах 48 іншых краін.

Для здачы экзамену патрабуюцца:

навунаасць даведкі аб тым, што прэзэнтат не з'яўляецца грамадзянінам краіны, дзе іспанская мова выкарыстоўваецца ў якасці афіцыйнай;

пацверджанне рэгістрацыі і аплаты.

Калі прэзэнтат мае намер атрымаць дыплом Superior (самага высокага, 3-га ўзросту), то абавязкова ўмовай з'яўляецца дасягненне ім 16-гадовага ўзросту.

Пасля праверкі дакументаў прэзэнтат атрымлівае завераную копію рэгістрацыйнага ліста і інфармацыйны ліст з указаннем месца, даты і часу правядзення экзамену. Гэтыя дакументы, разам з пашпартам, неабходна прадставіць на экзамен.

Структурна экзамен DELE на ўсіх трох узростных уключае 5 відаў тэстаў і адпаведных практыкаванняў. Для таго каб здаць экзамен, неабходна атрымаць "APTO" ("здадзена"). Калі хача б па асобным відзе практыкаванняў альбо тэстаў было атрымана "NO APTO" ("не здадзена"), то ўвесь экзамен лічыцца не здадзеным.

Інстытут Сервантэса (The Instituto Cervantes) сумесна з Міністэрствам адукацыі прапануюць мовныя тэсты, у залежнасці ад складанасці, па наступных трох узростных:

CIE – Certificado Inicial de Español como Lengua Extranjera (нізкі ўзровень);

DBE – Diploma Basico de Español como Lengua Extranjera (сярэдня ўзровень);

DSE – Diploma Superior de Español como Lengua Extranjera (высокі ўзровень).

Час здачы экзаменаў – май і лістапад. НА ЗДАЧЫКУ: універсітэт Карласа III у Мадрыдзе.

Міністэрства адукацыі і Intel заснавалі сумесны конкурс

Мінадукацыі Расіі і сусветна вядомая карпарацыя Intel выступілі заснавальнікамі конкурсу, пераможцы якога атрымваюць права арганізаваць вучэбны цэнтр па праграме "Intel: Teach to the Future". Да ўдзелу ў конкурсе запрашаны ўстановы, размешчаныя ва ўсіх 89 суб'ектах Расійскай Федэрацыі, якія маюць права на дзейнасць у галіне павышэння кваліфікацыі работнікаў адукацыі, – універсітэты, рэгіянальныя інстытуты павышэння кваліфікацыі і г.д. Падана заява на ўдзел у конкурсе завершана 1 лютага, пераможцы вызначана не пазней 8 лютага 2002 года. У якасці прызга кожная з арганізацый-пераможцаў атрымае камплект абсталявання на суму 40000 долараў ЗША, неабходнага для функцыянавання вучэбнага цэнтру. Тыпавы камплект будзе складацца з 25 персанальных камп'ютараў на базе працэсара Intel Pentium 4, двух сервераў на базе працэсара Intel, канцэртатара, прынтара, сканера, праграма-нага забеспячэння кампаніі Microsoft, мультымедыяных праектараў і дапаможнага абсталявання. Пасля завяршэння праграмы навучання рабоче з камп'ютарам камплекты будуць перададзены ва ўласнасць арганізацыі, якая выйграла конкурс. Акрамя таго, кампанія Intel прадставіць пераможцам спецыяльна адарэацыраваны для Расіі вучэбны план "Teach to the Future". І будзе аплачваць працу выкладчыкаў кожнага вучэбнага цэнтру на працягу як мінімум аднаго года.

У сваю чаргу, кожная арганізацыя – пераможца конкурсу – павінна будзе прадставіць для размяшчэння цэнтру адпаведны памішчэнні, абдасчэчэнні ў неабходным аб'ёме Інтэрнэт-графік арганізацыі прэзэдэнтства, а таксама кампаніі Intel і прахаванне на працягу п'яцідзёнага навучання. Арганізацыя-пераможца абавязуецца ўжо ў гэтым годзе абшэчы не менш 1 тысячы настаўнікаў-прадметнікаў з гарадоў і вёсак свайго рэгіёна (усюг, як паведамлялася раней, да канца 2003 года адпаведныя трэнінг павінны прайсці каля 10 тысяч расійскіх настаўнікаў).

Пры вызначэнні пераможцаў журы конкурсу, якое складаецца з прадстаўнікоў Мінадукацыі, а таксама кампаніі Intel і Microsoft, будзе кіравацца наступнымі крытэрыямі: наяўнасць у арганізацыі вопыту ў галіне перападрыхтоўкі настаўнікаў і арганізацыі вучэбных курсаў па інфармацыйных тэхналогіях; агульная колькасць настаўнікаў, якіх м'яркуецца навучаць у цэнтры; асабліва, які цэнтр у стаўі навуку, а таксама існаванне БНУ, год, раён, вобласць і г.д.; наяўнасць у кіраўніцтве арганізацыі перспектываў плана работ пасля заканчэння падрыхтоўкі з боку Intel. Акрамя таго, асабліва ўвага будзе нададзена магчымасці ўдзелу ў фінансаванні з боку мясцовых адміністрацый (прадстаўленне памішчэнняў, выдаткі на праезд, харчаванне, прахаванне настаўнікаў падчас навучання).

Мэта глабальнай дабрачыннай праграмы па персанальнай падрыхтоўцы школьных настаўнікаў Intel Teach to the Future заключаецца ў стымуляванні выкарыстання выкладчыкамі наваейшых інфармацыйных тэхналогій, павышэнні якасці навучання.

З таго часу як у 2000 годзе карпарацыя Intel пачала рэалізацыю праграмы, навучанне прайшлі больш як 200 тысяч настаўнікаў Вялікабрытаніі, ЗША, Францыі, Польшчы, Індыі, Ірландыі, Японіі і іншых краін. Касецца, што да 2003 года ініцыятывай будзе ахоплена больш як п'яцімільёна выкладчыкаў.

Вышэйшая школа і рэгіён стануць бліжэй

Да апошняга часу заснавальнікам Самарскага дзяржаўнага ўніверсітэта з'яўляўся ўрад Расіі, які дэлегаваў свае паўнамоцтвы Міністэрству адукацыі. Але на пэўным этапе стала зразумела: гэтая кіраўнічая схема далёка не ў поўнай ступені ўлічвае патрэбы рэгіёна ў падрыхтоўцы тых ці іншых спецыялістаў. Вучоны савет універсітэта звярнуўся за прапонай аб змяненні складу заснавальнікаў да губернатара Канстанціна Штова і атрымаў падтрымку. Зараз рыхтуюцца праект адпаведнай паставы ўрада, якім прадугледжана ўвядзенне ў склад заснавальнікаў адміністрацыі Самарскай вобласці. Адначасова распоряджэннем дагавор паміж абласцкай адміністрацыяй і ўніверсітэтам. Гэта праца не адможа, бо самарцы тут з'яўляюцца першапраходцамі. У выніку м'яркуецца, што рэгіянальная ўлада атрымае рэальныя правы фарміраваць заказ на навуковыя распрацоўкі па мэтавых абласцях праграмаў і, галоўнае, на падрыхтоўку патрэбных вобласці кадраў, у тым ліку па планах перападрыхтоўкі і атрымання другой вышэйшай адукацыі.

Незвычайны падручнік

Адзіны ў свеце "падручнік" па батаніцы, у які можна ўвайсці (у літаральным сэнсе гэтага слова), створаны ў Харкаве. Размясціўся ён у аграрным універсітэце імя Дакучаева і займае цэлую галерэю крытага пераходу, які яднае ўсе карпусы БНУ. У "падручніку" больш як 150 відаў раслін, якія можна не толькі бачыць, але і вучыцца з дапамогай 6 электрыфікаваных прыставак у 45 аб'ёмных ілюстраваных навукавых стандартаў. Для лепшага засваення інфармацыі тут устаноўлены яшчэ і спецыяльныя трэнажоры.

Па старонках Інтэрнэта

Стваральнікам гэтага ўнікальнага "падручніка" стаў дацэнт Харкаўскага аграрнага ўніверсітэта Уладзімір Лысенка, які стварыў гэты цуд разам са сваімі вучнямі. Вучоны з'яўляецца таксама аўтарам больш 200 навуковых і навукова-папулярных публікацый, а таксама 200 буклетаў аб рэзкіх і знікаючых відах раслін. Зразумела, што такая значная праца не засталася па-за увагай не толькі ўкраінскай, але і міжнароднай навуковай грамадскасці. Міжнародная акадэмія навуц экалогіі і беспяспекі падтрымлівае штаб-квартар якой знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу, прысвоіла Уладзіміру Лысенку званне акадэміка, правадзейнага члена гэтай установы.

Стаўка на маральнасць

Камітэт па маладзёжнай палітыцы Іркуцкай вобласці аб'явіў пра пачатак абласнога конкурсу метадычных распрацовак на стаўку "Будучыя бацькі". Сучаснае кіраўніцтва Расіі, па меркаванні распрацоўшчыкаў конкурсу, робіць стаўку на моцныя сямейныя адносіны, прытрымліваючы высокай маральнай якасці прадастаўленага пакалення. Выхаваннем гэтых якасцей у школьнікаў і павінны заняцца настаўнікі.

Вынікі конкурсу будуць падведзены да 20 лютага 2002 года. Пераможцы конкурсу атрымаюць па 2000 рублёў, усе ўдзельнікі – граматы і памятнае падарункі. Лепшыя работы будуць апублікаваны ў СМІ, а школьныя настаўнікі азнаёмяцца з распрацоўкамі калег з дапамогай выданага па выніках конкурсу метадычнага зборніка.

Крымскія эстонцы будуць вучыцца родную мову

Урокі эстонскай мовы пачнуцца з новага навукавага года ў сярэдняй школе вёскі Аляксандраўка ў Крыме, дзе пражываюць каля 40 сем'яў выхадцаў з Эстоніі. Як паведаміў карэспандэнт агенцтва Baltic News Service прэс-сакратар Міністэрства адукацыі Эстоніі, міністр Тынніс Лукас і пасол Украіны Мікола Макарав падпісалі ў Тарту пратакол аб супрацоўніцтве адукацыйных ведамстваў дзвюх краін. Па словах прэс-сакратара, пратакол, сярэд інаша, прадугледжвае аказанне падтрымкі ў вучэбнай эстонскай мове ў Украіне і ўкраінскай – у школах Эстоніі.

Тым датычыцца школы ў Аляксандраўцы, то эстонскі бок забеспячэння накіраванне на працу ў Крым вопытнага настаўніка, які будзе выкладаць мову. Да таго ж, Міністэрства адукацыі Эстоніі выказала гатовасць выплаціць такому выкладчыку 45 тыс. крон (выдаткі за праезд і аплата працы на працягу 4-х месяцаў). Украінскі бок, згодна дамоўленасці, павінен забеспячэння настаўніка мяшбаванай кватэрай.

Варта адзначыць, што ў Эстоніі сёння ўкраінская мова вучаецца толькі ў нядзельных школах, хоць ўкраінскае дыяспы па на колькасці займае другое месца пасля рускай. Згодна даных дэпартаменту статыстыкі, на 2000 г. у краіне пражывала 29 тысяч украінцаў.

Дзякуючы апацыйскай лічыць немагчымым павышэнне зарплат педагогам пры цяперашніх уладах. Лідэр Лейбарыскай партыі Грузіі Шалва Нацхелашвілі лічыць незвычайна павышэнне зарплат педагогам пры сённяшняй уладзе ў краіне. У інтэрв'ю карэспандэнту РИА "Орэнда" ён адзначыў, што "па віне ўладаў стварылася запызчэннасць перад настаўнікамі ў мільёнах лары, і таму павышэнне зарплат педагогам немагчыма".

Пры разглядзе парламентам Грузіі ў першым чытанні практа дзяржаўнага бюджэту на 2002 год урад пайшоў на частковы ўступкі шэрагу фракцый (якія ў мінулым складалі парламенцкую большасць) і гадзіўшы павысіць заробатную плату педагогчным работнікам на 15–20 лары. Шалва Нацхелашвілі назваў гэтыя прапановы "бессароннымі". Па яго словах, палітыка былой парламенцкай большасці прывяла "да геніцуду педагогаў і дзяцей".

Дэпутаты фракцыі "Альянс" не буюць Грузію" заявілі, што падтрымаюць праект бюджэту, калі ён будзе прадугледжваць павышэнне зарплат педагогам. З аналагічным патрабаваннем выступіла таксама фракцыя "Саюз грамадзян".

Прысуджаны прэзідэнцкія прэміі

Як паведаміла інфармацыйнае агенцтва ИТАР-ТАСС, Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін падпісаў Распавяджэнне "Аб прысуджэнні прэміі Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі за 2001 год работнікам адукацыі – лаўрэатам конкурсу "Настаўнік года Расіі" і вучням агульнаадукацыйных устаноў – пераможцам міжнародных алімпіад па вучэбных прадметах".

Настаўнікам прэміі прысуджаны "за высокае педагогічнае майстэрства, стварэнне спрыяльных умоў для ўсебаковага развіцця асобы, распрацоўку аўтарскіх праграм і вучэбных дапаможнікаў", а вучням – "за выдатныя дасягненні, правільнае навукавымі агульнаадукацыйных устаноў". Сярод апошніх – пераможца алімпіад па матэматыцы, фізіцы, хіміі, біялогіі, інфармацыі і экалогіі.

Міністэрства адукацыі абавязала школы адрэады дзіцячых арганізацый. Міністэрства адукацыі Расійскай Федэрацыі паставіла перад школамі задачу: адрэады маладзёжныя арганізацыі, – заявіў кіраўнік гэтага ведамства Уладзімір Філіпав. "Адукацыя – гэта выхаванне побач з навучаннем. Школа павінна выконваць

абавязкі функцыі", – падкрэсліў міністр. Па яго словах, для гэтага ў кожнай школе ўвядзена пасада завуна па выхавальнай рабоце. На яго ўскладзена задача стварэння дзіцячых арганізацый самарэады. "Скаўты альбо піянеры, галюнае, каб дзесяцім і падлеткам было дзе правілі свае арганізатарскія і лідэрска дэадынасці", – лічыць Уладзімір Філіпав.

Гэтыя казюры работы, па яго меркаванні, вельмі важны і для прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, куды трапляе, як правіла, праблемная моладзь. Увогуле ж дзяржава ў прыярытэтных падрыхтоўцы сістэму пачатковай прафесійнай адукацыі, такія ж ахвярэнныя працы інавацыяў намяўся дэфіцыт кваліфікаваных рабочых кадраў.

Наркаманы за партай

Многія настаўнікі, уваходзячы ў клас, нават не ведаюць, што ў сённяшніх вучняў, каліх мовай псіхалагаў, "узровень тры-вожнасці" непараўнальна вышэйшы, чым у іх раўеснікаў 10–15 гадоў назад. Не даўна, што нашоце наркатыкаў па школы і БНУ выклікала ў педагогаў сапраўдны шок. І хвалюецца ёсць ад чаго. Згодна даных апошняга апытання, ва ўзроставай групе ад 12 да 22 гадоў доля тых, хто ўжывае наркатыкі або хоць раз паспрабаваў іх, складае 44,8%. У маштабах краіны гэта каля 4,9 мільёна чалавек.

Да гэтага ж Міністэрства адукацыі РФ прыняло канцэпцыю праіацыйнага ўжывання псіхатропных рэчыва

Дзяўчынка-планета